

PRAVO NA NAKNADU ZA EMITOVANJE I SAOPŠTAVANJE JAVNOSTI AUDIO-VIZUELNIH MUZIČKIH INTERPRETACIJA**

Sažetak

Predmet ovog rada je analiza specifičnog modela zaštite prava na naknadu po osnovu (re)emitovanja i javnog saopštavanja muzičke interpretacije zabeležene u audio-vizuelnom formatu. Kako je reč o složenom dobru koje spaja dve komponente, najpre se istražuje osnovanost konstituisanja ovlašćenja na naknadu obe kategorije interpretatora, da bi zatim bilo analizirano pitanje postupka, odnosno stvarne nadležnosti za njegovo ostvarivanje.

Cilj istraživanja je utvrđivanje domena zaštite kointerpretatorskih prava i kriterijuma koji bi opredelio model ubiranja naknade. Polazeći od načela pravne sigurnosti, pravičnosti i efikasnosti, u zaključnom delu rada dolazi se do principa ekstenzivnosti, a zatim i pravila pretežnosti sadržaja kao opredeljujućih.

Ključne reči: audio-vizuelna interpretacija, pravo emitovanja, pravo saopštavanja javnosti, interpretatorska naknada, kriterijum pretežnosti.

---

* Redovna profesorka, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, Srbija.

E-mail: sanja.dankovic@fpn.bg.ac.rs

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4000-6400>

** Rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektu koji finansira Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije na osnovu ugovora broj 451-03-66/2024-03.

RIGHT TO REMUNERATION FOR THE BROADCASTING AND PUBLIC COMMUNICATION OF AUDIOVISUAL MUSIC INTERPRETATIONS

Summary

The subject of this paper is the analysis of a specific model for protecting the right to remuneration based on the (re)broadcasting and public communication of musical interpretations recorded in audiovisual format. Since this is a complex asset combining two components, the paper first examines the validity of establishing rights to remuneration for both categories of interpreters, followed by an analysis of the procedure and the actual jurisdiction for its realization.

The aim of the research is to determine the domain of protection for co-interpretative rights and the criteria that would define the model for collecting remuneration. Based on the principles of legal certainty, fairness, and efficiency, the concluding part of the paper leads to the principle of extensiveness, followed by the rule of predominance of content as determining factors.

Keywords: audiovisual interpretation, broadcasting rights, right to public communication, interpretive remuneration, criterion of predominance.

1. Uvodne napomene: audio-vizuelna interpretacija

Predmet rada jeste analiza ostvarivanja prava na naknadu po osnovu (re) emitovanja i javnog saopštavanja muzičke interpretacije zabeležene u audio-vizuelnom formatu. Imajući za polazište osnovanost konstituisanja ovlašćenja na pravičnu naknadu za obe kategorije interpretatora, istraživanje dalje otvara pitanje postupka, odnosno stvarne nadležnosti za njegovo ostvarivanje. Cilj istraživanja je utvrđivanje kriterijuma koji bi omogućili efikasan i pravičan model ubiranja i raspodele naknade. Zaključna razmatranja navode princip ekstenzivnosti, a zatim i pravila pretežnosti sadržaja kao opredeljujuća. Rezultat istraživanja je predlog modela ubiranja naknade za emitovanje i saopštavanje javnosti audio-vizuelnih muzičkih interpretacija, koji uvažava specifičnosti domaćeg pravnog ambijenta.

Interpretacija (lat. *interpretatio* – objašnjenje, tumačenje) jeste duhovna tvorevina koja za predmet ima zvučno i(li) vizuelno tumačenje autorskog dela. Autorsko,

duboko subjektivno jezgro determiniše delo i u objektivnom smislu, dok je interpretacija njegov spoljni omotač – fluidna, ekspresivna forma. Pravo interpretatora se zasniva na dodatnoj vrednosti nastaloj na osnovu ličnog, kreativnog doprinosa interpretatora prilikom saopštavanja određenog duhovnog sadržaja. Težište je na subjektivnom i kvalitativnom, pa ne obuhvata doprinos konačnom pojavnom obliku interpretacije koji je tehničke prirode. Konstitutivni element interpretacije nije njeno umetničko, niti bilo koje drugo kvalitativno svojstvo, kao ni ispunjen prethodni uslov zaštićenosti dela (Zakon o autorskom i srodnim pravima, čl. 112, st. 2, dalje: Zakon).

Muzičko delo pretpostavlja ispunjenje uslova objektivne izraženosti (snimak ili sačinjen notni zapis) i originalnosti, u smislu postojanja značajne distinkcije u odnosu na zatečenu baštinu (McManis, 2000, p. 248). U širem smislu ono obuhvata osim melodijsko-harmonsko-ritmičkog sklopa i tekstualni podložak i aranžman (Difurk, 1982, p. 12). Pored izvornog, delo prerade takođe ima pretpostavku autorskog obeležja (Zakon, čl. 2, st. 2, tač. 4 i čl. 4, st. 1). Dalji život muzičkog dela pretpostavlja mogućnost neograničenog broja njegovih metamorfoza kroz različita izvođenja, od strane različitih subjekata ili istog subjekta u različitim vremenskim intervalima. Svakom novom interpretacijom, delo se u širem smislu iznova formira i drugačije predstavlja (Škoro, 2019, p. 84). Različiti vidovi saopštavanja jedne kompozicije rezultiraju različitim krajnjim utiskom, a time i vrednošću.

Interpretacija kao saopštavanje autorskog dela razumljivo prati njegovu prirodu – da li je reč o muzičkom, dramskom, dramsko-muzičkom, muzičko-dramskom, kinematografskom ili televizijskom delu, koje se javlja u zvučnom, vizuelnom ili zvučno-vizuelnom obliku. Interpretator tumači delo koje po svojoj pojavi ili prirodi inklinira zvučnom ili vizuelnom segmentu. Iz navedene dvoznačnosti može se nadalje uslovno postaviti tripartitna podela dela na dominantno muzička, dramska i filmska. Nadalje, kombinovanjem zvučnog i vizuelnog formata dolazi se do dramsko-muzičke (odnosno muzičko-dramske) i filmsko-muzičke (odnosno muzičko-filmske) interpretacije, analogno prirodi dela koje se saopštava (u tom smislu i čl. 2, st. 2, tač. 3-5 Zakona, uz ostavljanje prostora za nove formate autorskog dela).

Osim vrste dela kao osnovnog, drugi objektivni kriterijum relevantan za modalitet ostvarivanja prava interpretatora jeste tehnički karakter zabeležbe interpretacije – da li je snimak izdat na nosaču zvuka ili zvuka i slike (Passman, 2003, p. 41).

Fonogram predstavlja zabeleženi audio-snimak na nosaču zvuka (Idris, 2003, p. 162). Prema čl. 2, st. 1, tač. (b) i (c) Ugovora o interpretacijama i fonogramima Svetske organizacija za intelektualnu svojinu iz 1996. godine, dalje u tekstu: UIF (Zakon o potvrđivanju WIPO Ugovora o interpretacijama i fonogramima, *Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori*, br. 13/2002), njime se označava zapis zvuka interpretacije ili drugih zvukova, ili predstavljanje zvukova – koji je zabeležen u drugom obliku od zapisa audio-vizuelnog dela, pri čemu „zapis“ označava otelovljenje

zvukova ili njihove predstave, na način da se mogu pročitati, reprodukovati ili saopštiti uz pomoć nekog uređaja. Videogram, s druge strane, označava snimak niza pokretnih slika koje mogu i ne moraju imati zvučnu pozadinu, a nalazi se na nosaču slike ili nosaču zvuka i slike (Zakon, čl. 129).

Prema Pekinškom ugovoru o audio-vizuelnim interpretacijama Svetske organizacije za intelektualnu svojinu iz 2012. godine (dalje u tekstu: Pekinški ugovor), čl. 2, st. 1, tač. (b), audio-vizuelni zapis podrazumeva fizičko beleženje pokretnih slika sa zvukom na bilo koji nosač, na način da ih je moguće spoznati pomoću odgovarajućeg uređaja.¹

U domaćem pravu, uprkos sveobuhvatnom određenju interpretacije kao duhovnog dobra koje nastaje ličnim angažovanjem interpretatora prilikom saopštavanja autorskog dela, tek od 2019. godine se ustanovljava zakonski osnov za imovinsko ovlašćenje u pogledu potraživanja naknade ne samo za (re)emitovanje i javno saopštavanje interpretacije (koja se emituje) sa snimka izdatog na nosaču zvuka, nego i na nosaču zvuka i slike (Zakon o izmenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima, *Službeni glasnik RS*, br. 66/2019 – u daljem tekstu: Zakon o izmenama i dopunama Zakona, čl. 117, st. 1).

Ova normativna novina rezultira sa dva bitna proširenja samog korpusa interpretatorskog prava. Prvo, značajna kategorija vizuelnih i audio-vizuelnih interpretatora dobija nova imovinska ovlašćenja i drugo, kategorija muzičkih interpretatora proširuje svoja prava i na interpretacije u audio-vizuelnom formatu.

Audio-vizuelna interpretacija predstavlja složen entitet povezanog zvučnog i vizuelnog saopštavanja dela. Sa subjektivnog aspekta, moguće su dve situacije: da jedna osoba objedinjuje zvučni i vizuelni segment – dajući interpretaciji karakter nedeljive celine, ili da koegzistiraju obe kategorije izvođača. Iz ovakve višeznačne konstrukcije predmeta proističe i specifičnost pravne zaštite komercijalno najznačajnijeg segmenta imovinskih ovlašćenja obe grupacije interpretatora – prava na pravičnu naknadu po osnovu emitovanja, reemitovanja ili saopštavanja javnosti interpretacije. Prava se ostvaruju objedinjeno, analogno poziciji koautora kao nosilaca zajedničkog autorskog prava na koautorskom delu (Zakon, čl. 113, st. 3 i 10, st. 1 i 2). Analogija je, razume se, uslovna s obzirom na to da za razliku od koautorstva, spojena, audio-vizuelna interpretacija ne čini nedeljivu celinu. Međusobni odnosi i odnosi kointerpretatora prema trećim licima su složeniji nego u slučaju ansambla, koji pretpostavlja postojanje zastupnika, koji ne mora imati svojstvo interpretatora (Marković & Popović, 2020, p. 83). Pravna priroda spojenih interpretacija koje pripadaju različitim kvalitativnim kategorijama – zvučnog i vizuelnog, podrazumeva element zajedničkog, svojstven

¹ Terminološka paralela, a onda i dopuna, postoji spram značenja zapisa koji se daje u UIF (čl. 2, tač. „c“), kao otelovljenja zvukova ili njihove predstave na način koji je podoban da se mogu pročitati, reprodukovati ili saopštiti pomoću uređaja.

koautorstvu, samo uslovno i u formalnom smislu, i to sa ciljem zajedničkog iskorišćavanja. U materijalno-pravnom smislu, svaka od interpretacija nadalje zadržava samosvojnost, koja je prepoznatljiva u novom entitetu koji nastaje spajanjem.

S obzirom na dvovalentnu pravnu prirodu interpretacije kao predmeta zaštite, koja proističe iz zvučnog i vizuelnog segmenta kao konstitutivnih elemenata, dva ključna pitanja u domenu ostvarivanja imovinskopravnih ovlaštenja interpretatora odnose se na materijalnopravni segment – da li prava ostvaruju obe kategorije subjekata i da li u istom obimu i intenzitetu, a zatim, u procesnom smislu – ko i na koji način ubira i raspodeljuje naknadu za korišćenje audio-vizuelnih interpretacija.

Vodič za Bernsku konvenciju za zaštitu književnih i umetničkih dela Svetske organizacije za intelektualnu svojinu (1978),² u daljem tekstu: Vodič za Bernsku konvenciju, u četiri kategorije (tač. 2.6: c, d, e, f) navodi audio-vizuelna dela – kao dramsko-muzička, koreografska, muzičke kompozicije i kinematografska dela, obuhvatajući i ona proizvedena u analognom postupku, koji uključuje fiksiranje dela na materijalnu podlogu, odnosno dela koja su izražena postupkom koji je sličan kinematografskom (Spasić, 2011, p. 80). U kojoj kategoriji će se određeno delo, i rezultatno njegova interpretacija, naći opredeliće kvalitativna analiza sadržaja. Primer je reklamni televizijski džingl koji se, kao i radijski, svrstava u muzičku kompoziciju (Vodič za Bernsku konvenciju, tač. 2.6. e), s obzirom na to da je audio segment pretežan u odnosu na vizuelni. Kategorija muzičkih dela može biti sa ili bez reči i analogno tome – sa ili bez vizuelne pratnje. Nužan prethodni uslov je da bude zabeležena, ali bez uslovljavanja da li je to fonogram ili videogram, odnosno neki drugi format materijalizacije, shodno nacionalnom pravu.

U okviru prava interpretatora, ostvarivanje imovinskih ovlaštenja determinisano je subjektivnim i objektivnim aspektom. Dok se subjektivni kriterijum jednoznačno odnosi na kvalifikaciju interpretatora, kao fizičkog lica koje delo izvodi, odnosno saopštava, objektivnan je složeniji i tiče se, sa jedne strane oblika autorskog dela koje se izvodi, a sa druge strane načina na koji je interpretacija u tehničkom smislu zabeležena i dostupna (Pavis, 2023, p. 243). Saopštavanje dela može biti u zvučnom, vizuelnom ili objedinjenom – audio-vizuelnom formatu, sledstveno čemu se kao osnovne konstituišu kategorije muzičkih i vizuelnih interpretatora.

2. Pravo na naknadu

Pravo interpretatora je najstroženije i najznačajnije u grupaciji srodnih prava, koja uređuju komercijalni aspekt korišćenja duhovnog dobra koje je predmet zaštite. Savremeni koncept srodnih prava, čiji su temelji postavljeni Bernskom konvencijom

---

² Guide to the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, dostupno na: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/615> (8. 7. 2024).

za zaštitu književnih i umetničkih dela (1886, dopunjena 1896, izmenjena 1908, dopunjena 1914, izmenjena: 1928, 1948, 1967 i 1971), Zakon o ratifikaciji Bernske konvencije za zaštitu književnih i umetničkih dela (dalje u tekstu: Bernska konvencija), razvija se od sredine prošlog veka, a vidljivije od stupanja na snagu Međunarodne konvencije o zaštiti umetnika izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio-difuziju Međunarodne organizacije rada, Organizacije UN za obrazovanje, nauku i kulturu i Međunarodne unije za zaštitu književnih i umetničkih dela (1961), u daljem tekstu: Rimska konvencija (Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije o zaštiti umetnika izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio-difuziju), u formatu koncentričnih krugova. Sledeći značajni iskorak učinjen je stupanjem na snagu UIF – koja proširuje domen tehničkog značenja korišćenja predmeta zaštite (Goldstein & Hugenholtz, 2010, pp. 338, 339) i najzad u pogledu audiovizuelnih interpretacija – Pekinškog ugovora.

Osim imovinskopравnih ovlašćenja interpretatora (odnosno nosilaca prava – fizičkih ili pravnih lica koja su derivativno stekla prava na interpretaciji), ova kategorija srodnog prava³ jedino, analogno statusu autora, garantuje i moralna ovlašćenja. Ona proističu iz ličnog doprinosa interpretatora kreiranju dodatne vrednosti prilikom saopštavanja dela i predstavljaju samostalni korpus u odnosu na imovinska prava, obuhvatajući sledeća isključiva ovlašćenja: da bude priznat kao interpretator, da njegovo ime bude jasno naznačeno prilikom svakog iskorišćavanja interpretacije,⁴ da ne dopusti stavljanje u promet snimka interpretacije koji ima tehničke nedostatke, da se suprotstavi svakoj izmeni interpretacije koja narušava njegov stvaralački, odnosno stručni ugled, kao i svakom vidu korišćenja interpretacije na način koji može ugroziti ili ugrožava njegovu čast i reputaciju (Zakon, čl. 114).

Imovinska ovlašćenja nosilaca srodnih prava postavljena su znatno uže u odnosu na ona koja proističu iz autorskog prava i usmerena su ka komercijalno najznačajnijim oblicima korišćenja predmeta zaštite (Ricketson & Ginsburg, 2022, p. 57; Ljubojev & Dukić Mijatović, 2018, p. 153). Ovlašćenja interpretatora ustanovljena su kako za izvođenja zabeležena na fonogramu, tako i za ona nesnimljena. Većina ih je isključive prirode, dok se neisključiva – kao pravo na naknadu, odnose na situaciju sekundarnog korišćenja interpretacije koja je snimljena na izdat fonogram ili videogram.

UIF prepoznaje četiri vrste isključivih imovinskih prava za izvođenja koja su snimljena na fonogram: pravo reprodukcije, kao najznačajnije ovlašćenje

³ Grupaciju čine i prava proizvođača: fonograma, videograma, emisija i baza podataka.

⁴ Jedino ličnopravno ovlašćenje interpretatora ustanovljeno Rimskom konvencijom jeste označenje imena izvođača na primerku izdatog fonograma na kome se interpretacija nalazi, dok UIF u segment minimalnih prava uvodi pravo na naznačenje imena interpretatora prilikom svakog oblika javnog saopštavanja interpretacije i pravo da ne dozvoli izmenu interpretacije koja može naškoditi njegovoj umetničkoj reputaciji.

interpretatora u pogledu korišćenja interpretacije u telesnom obliku,⁵ pravo distribucije se odnosi na ovlašćenje interpretatora da dozvoli ili ne dozvoli stavljanje u promet originala i kopija fonograma na kojima je izvođenje zabeleženo, radi njihove dalje prodaje; pravo iznajmljivanja, koje se odnosi na ovlašćenje interpretatora da se saglasi sa komercijalnim davanjem u zakup originala, odnosno kopija fonograma i pravo činjenja dostupnim zabeleženih interpretacija.⁶

Za kategoriju nesnimljenih izvođenja, Pekinški ugovor, prateći rešenje koje postavlja UIF, predviđa u korist interpretatora: pravo emitovanja, pravo saopštavanja javnosti i pravo snimanja. Neisključiva ovlašćenja su komercijalno najznačajnija i odnose se na potraživanje naknade za različite vidove korišćenja interpretacije koja je snimljena na nosač zvuka ili nosač zvuka i slike, a realizuju se kroz sistem kolektivnog ostvarivanja prava. Pravo na naknadu od (re)emitovanja i javnog saopštavanja ostvaruje se uz poštovanje principa nacionalnog tretmana, shodno Rimskoj konvenciji (čl. 4-6), UIF-u (čl. 4), Pekinškom ugovoru (čl. 4, st. 1) i Sporazumu o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine Svetske trgovinske organizacije (1995), čl. 3, st. 1 i čl. 4, st. 1, tač. (c).

Pravo na emitovanje javlja se u dva vida – kao emitovanje interpretacije uživo,⁷ kao isključivo imovinskopravno ovlašćenje interpretatora i emitovanje sa izdatog fonograma ili videograma koje predstavlja osnovni oblik komercijalnog iskorišćavanja interpretacije, ali i neisključivo pravo koje podrazumeva ovlašćenje na potraživanje naknade po osnovu emitovanja i reemitovanja.

Druga kategorija neisključivog ovlašćenja podrazumeva potraživanje naknade za javno saopštavanje i odnosi se na interpretaciju koja se emituje sa snimka izdatog na nosaču zvuka ili nosaču zvuka i slike, kao i na interpretaciju sa snimka izdatog na nosaču zvuka ili nosaču zvuka i slike (Quintais, 2017, pp. 27-30; Stothers, 2007, pp. 127, 128).

Osnovni način prenosa interpretatorskog prava jeste zaključenje ugovora kojim interpretator na drugo lice prenosi imovinska ovlašćenja iz interpretacije, u vidu isključivog ili neisključivog ustupanja.⁸

⁵ Podrazumeva pravo davanja saglasnosti za snimanje nezabeležene interpretacije i umnožavanje interpretacija zabeleženih na fonogramima, u bilo kom obliku.

⁶ Podrazumeva stavljanje na raspolaganje javnosti bežičnim, kablovskim ili putem interneta svakog izvođenja zabeleženog na fonogramu, na način koji omogućava da im publika može pristupiti sa mesta i u vreme koje individualno odabere.

⁷ Reč je o nesnimljenoj interpretaciji, s tim što isključivo ovlašćenje ne postoji ukoliko je interpretacija već emitovana (Zakon, čl. 116, st. 1, tač. 4)

⁸ Bitni elementi interpretatorskog ugovora su: ugovorne strane, opis interpretacije, ime autora i naziv autorskog dela koje se izvodi, način korišćenja interpretacije, visina, način i rokovi plaćanja naknade, dok se fakultativni elementi odnose na: određenje prostornog i vremenskog važenja ugovora, isključivost prava, uslove snimanja interpretacije, moralna prava interpretatora,

Zvučna zabeležba može biti učinjena i na audio i na vizuelnom nosaču, ne gubeći i ne menjajući ništa u supstancijalnom smislu. Izvesno je da se objektiviziran kriterijum formata koji bi uzeo u obzir vrstu snimka ili način činjenja dostupnim javnosti ne može uzeti kao osnovni, niti pretežan, za dalje opredeljivanje odnosa različitih kategorija prava kod audio-vizuelnih inerpeticija.

3. Koncept zaštite prava

Optimalan model zaštite prava interpretatora, i u okviru njega ovlašćenja na naknadu po osnovu (re)emitovanja i javnog saopštavanja interpretacija koje se emituju sa snimaka izdatih na nosaču zvuka i slike, za polazište pretpostavlja opredeljivanje kategorije predmeta zaštite kao zvučno-vizuelne ili vizuelno-zvučne interpretacije, shodno vrsti autorskog dela koje se saopštava.

Pekinški ugovor predstavlja značajan predmetni iskorak, s jedne strane, u pogledu zaštite moralnih i imovinskih prava kointerpretatora audio-vizuelnih dela, donoseći i sistemsko ažuriranje pravila Rimske konvencije i dopune UIF-a, prevashodno spram novog digitalnog ambijenta u kome se prava ostvaruju, s druge strane. Model koji je ustanovljen na ravnopravan i pravičan način štiti interese različitih kategorija interpretatora. Pekinški ugovor predstavlja derivativni izvor u odnosu na Rimsku konvenciju, koji predviđa sistem minimalnih prava za audio-vizuelne interpretatore i zaštitu shodno principu nacionalnog tretmana (Schulenberg, 1999, p. 372). Važan iskorak predstavlja utvrđivanje minimuma prava koja se garantuju audio-vizuelnim interpretatorima. Proširenje opsega zaštite nema uticaja na već ustanovljene mehanizme Rimske konvencije i UIF-a, kao i zaštite autorskog prava na književnim i umetničkim delima (Pekinški ugovor, čl. 1).

Važan pomak učinjen je u pogledu zaštite od neovlašćenog iskorišćavanja interpretacije u digitalnom okruženju (Ohly, 2018, p. 97). Interpretatori uživaju isključivo pravo činjenja dostupnim javnosti interpretacija koje su zabeležene na audio-vizuelnom zapisu, na individualno opredeljen način (Pekinški ugovor, čl. 10). Pravo na naknadu interpretator po ovom osnovu ostvaruje za svaku interpretaciju sa snimka izdatog na nosaču zvuka i slike.

Supstancijalno proširenje ovlašćenja učinjeno je u kategorijama javnog saopštavanja i prava na emitovanje, kao komercijalno najvažnijim, ustanovljavanjem pretpostavke isključivosti prava. Iz njega se dalje izvodi pravo na naknadu za neposredno ili posredno korišćenje interpretacije koja je zabeležena na audio-vizuelnom zapisu, kao opcije koja se ustanovljava umesto prava na odobrenje (Pekinški ugovor, čl. 11, st. 1 i 2).

imenovanje producenta, prava na audio-vizuelno emitovanje, višu silu, poslovnu tajnu i dr.

Navedena proširenja imovinskih ovlašćenja uvedena su u domaće pravo 2019. godine Zakonom o izmenama i dopunama Zakona. Sa subjektivnog aspekta, ona su dvojaka. Kategorija vizuelnih interpretatora dobija nova prava kroz ustanovljavanje ovlašćenja potraživanja naknade ne samo za (re)emitovanje i javno saopštavanje vezano za nosač zvuka, nego i za nosač zvuka i slike (Zakon, čl. 117, st. 1, tač. 1a, 2a i 4). S druge strane, proširuje se domen ostvarivanja prava muzičkih interpretatora u pogledu novog formata zaštite – osim interpretacija sa snimka koji je izdat na nosaču zvuka, to su sada i zabeležbe na nosaču zvuka i slike.

U objektivnom smislu, veliki značaj ima proširenje pojma interpretacije sa izdatog snimka na slučaj kada je interpretacija dostupna javnosti žičanim ili bežičnim putem na način koji omogućava individualni pristup sa mesta i u vreme koje pojedinac izabere (Zakon, čl. 117, st. 2). Značajan je trend proširenja domena za ostvarivanje prava svih kategorija interpretatora, koji je u bitnoj meri uslovljen specifičnostima značajno izmenjene digitalne sfere korišćenja interpretacija, koja akcentuje preveniranje neovlašćenog korišćenja predmeta zaštite (Ivanović, 2022, p. 65).

I u okvirima prava Evropske unije relativno sporo se ide ka utemeljenju stabilnog normativnog koncepta kao odgovora na pitanje odgovornosti za javno saopštavanje dela zaštićenih autorskim i srodnim pravima u digitalnoj sferi (Popović, 2012, p. 39). Zaštita prava se tiče tri bitna segmenta: obaveze pribavljanja odobrenja nosilaca prava za sprovođenje radnji deljenja sadržaja, isplate pravične naknade za iskorišćavanje predmeta zaštite i odgovornosti komercijalnog pružaoca usluga deljenja sadržaja (Lučić, 2017, p. 270). Direktiva (EU) 2019/790 o autorskom i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu i izmeni direktiva 96/9/EZ i 2001/29/EZ (Evropski parlament i Veće, 2019), u daljem tekstu: Direktiva (EU) 2019/790, uređuje tripartitni odnos na digitalnom muzičkom tržištu dodatno štiteći položaj autora, interpretatora i izdavača spram korisnika, kroz ustanovljavanje značajnih obaveza na strani komercijalnih posrednika (odnosno internet platformi) kao kompenzacije za značajnu imovinsku korist koju po ovom osnovu ostvaruju.

Važno otvoreno pitanje se tiče korišćenja muzičkih interpretacija čiji su snimci naknadno inkorporirani u audio-vizuelni nosač. Talas proširenja imovinsko-pravnih ovlašćenja u pogledu audio-vizuelnih interpretacija – takozvanih „novih prava”, koji podrazumeva ekstenzivno definisanje osnova za ubiranje naknade od emitovanja i javnog saopštavanja muzičke interpretacije sa snimaka izdatih na nosaču zvuka i slike, trebalo bi da obuhvati i situacije njenog sekundarnog korišćenja. Odredbe Pekinškog ugovora se nesporno odnose na izvođenja glumaca, kao i interpretacije muzičara zabeležene na audio-vizuelnu platformu. Sledeći nivo tumačenja uzima u obzir kriterijum naknadne inkorporacije snimka. Ukoliko je zabeležba učinjena prvi put, jer je reč o interpretaciji dela koje nije prethodno objavljeno ili izdato, prava muzičkih interpretatora ostvaruju se u istom rangju kao i ona u

vizuelnom segmentu. Međutim, ukoliko je ranije izdat snimak zvuka inkorporiran u nosač zvuka i slike, imovinska prava muzičkih interpretatora kao zaseban osnov tek počinju da budu prepoznata.⁹ Muzičko delo nadalje postoji kao takvo i nakon što se snimi na nosač zvuka i slike, što bi i režim pravne zaštite trebalo da prati.

U prilog takvom stavu govori okolnost da je reč o novoj, spojenoj interpretaciji (na primer u slučaju muzičkog spota kao audio-vizuelnog dela) koja predstavlja zaseban entitet u odnosu na prethodnu, osnovnu – muzičku interpretaciju. Shodno tumačenju kompilacije u autorskom pravu, ovo je slučaj spajanja zvučne i vizuelne interpretacije kojim se stvara nova vrednost koja treba da uživa pravnu zaštitu. S obzirom na nov osnov korišćenja, domen imovinsko-pravnog ovlašćenja muzičkih interpretatora sledstveno može biti proširen. Suprotan stav značio bi stavljanje muzičkih interpretatora u nepovoljniji položaj od vizuelnih u domenu ostvarivanja prava na audio-vizuelnim interpretacijama.

Sledeći argument se odnosi na format u kome je snimak zabeležen, a on je nov i različit u odnosu na fonogram i kao takav će biti zasebno korišćen. Stoga je pravo na naknadu osnovano ustanoviti i za slučaj kada se interpretacija prethodno zabeležena na nosaču zvuka sekundarno koristi i na nosaču zvuka i slike. Kao što ugrađivanje fonograma u videogram ne rezultira ograničavanjem prava na fonogramu (Zakon, čl. 124, st. 3), ni pravo iz videograma ne bi trebalo da bude ograničeno postojanjem prava na fonogramu. Svaki prethodni snimak, bez obzira na tehničku kvalifikaciju, odnosno okolnost da je interpretacija najpre snimljena na nosač zvuka a zatim inkorporirana u audio-vizuelni format, ne bi trebalo da predstavlja isključujući faktor za ostvarivanje prava. Nasuprot ovom, uporednopravno stoji i stanovište koje fonogram podvodi pod videogram u situaciji kada su snimci ugrađeni u audio-vizuelno delo.

Dalje, analogno pravu po osnovu korišćenja muzičkog snimka u digitalnoj sferi, neograničen broj puta i uz individualni pristup korisnika (Direktiva EU 2019/790, Zakon, čl. 117, st. 2) osnovano je konstituisati pravo i za svaku sledeću njegovu upotrebu u novom audio-vizuelnom (na primer filmskom) pojavnom obliku (Jelisavac Trošić & Gordanić, 2023, p. 391).

Dok vizuelna interpretacija ne može biti zabeležena na nosaču zvuka, pa stoga vizuelni interpretatori nesporno po tom osnovu i ne potražuju naknadu, muzička

⁹ Tako Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima Republike Hrvatske (2021), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_10_111_1941 (15. 5. 2024), u čl. 136, st. 1 i 3 objedinjuje isključiva prava saopštavanja javnosti, na nosaču zvuka ili zvuka i slike zabeleženih i nezabeleženih umetničkih izvođenja, rezultatno obuhvatajući prava: emitovanja, reemitovanja, javnog izvođenja, javnog prenošenja, javnog saopštavanja fiksiranog izvođenja, javnog prikazivanja audio-vizuelnog izvođenja, prenosa direktnim protokom, činjenja dostupnim javnosti, javnog saopštavanja emitovanja, reemitovanja, prenosa direktnim protokom i činjenja dostupnim javnosti i saopštavanja javnosti (uz rastući značaj korišćenja na platformama za deljenje sadržaja putem interneta).

interpretacija po svojoj prirodi je podobna da bude zabeležena kako na nosaču zvuka, tako i na nosaču zvuka i slike. To dalje znači da bi u pogledu (svakog) njenog komercijalnog iskorišćavanja po svakom od dva osnova, i u svakom od dva formata, nepravilno bilo uskratiti pravo na naknadu muzičkim interpretatorima.

Na osnovu svega navedenog, prevagu dobija stav o izjednačavanja prava na udeo u naknadi za situacije kada je muzička interpretacija prvobitno zabeležena na fonogramu ugrađena u audio-vizuelno delo i kada je reč o prethodno, na taj način, nezabeleženom izvođenju.

Nezavisno od toga da li se polazi od užeg ili šireg koncepta tumačenja osnova iskorišćavanja muzičke interpretacije zabeležene u audio-vizuelnom formatu, kao sledeće se otvara pitanje postupka ostvarivanja prava. Ustanovljavanje istovetnih imovinskih ovlašćenja za obe kategorije interpretatora je opravdano i neupitno, shodno principu jednakog postupanja u pogledu emitovanja i reemitovanja interpretacija sa snimka koji je izdat na nosaču zvuka i onog koji se nalazi na nosaču zvuka i slike, kao i javnog saopštavanja interpretacije koja se emituje sa snimka izdatog na nosaču zvuka i slike. Ostaje da se izabere optimalan model ostvarivanja prava na interpretatorsku naknadu, u segmentu stvarne nadležnosti u sistemu kolektivne zaštite.

4. Stvarna nadležnost u sistemu kolektivnog ostvarivanja prava – kriterijum pretežnosti

Pravo interpretatora na naknadu za emitovanje i reemitovanje, kao i za javno saopštavanje interpretacije sa snimka izdatog na nosaču zvuka ili zvuka i slike, odnosno koja se sa njega emituje, ostvaruje se posredstvom organizacije za kolektivno ostvarivanje odnosnog prava. Sa aspekta racionalnosti i efikasnosti, a imajući u vidu visok stepen disperzovanosti i učestalosti korišćenja audio-vizuelnih interpretacija, ovaj model se javlja kao optimalan u pogledu komercijalnog ostvarivanja imovinsko-pravnih ovlašćenja kointerpretatora (Cvetković Đorđević & Vuletić, 2022, p. 488).

Interpretator ustupa organizaciji ostvarivanje isključivih imovinskih prava, sa nalogom da ona prema korisnicima istupa u svoje ime i za njegov račun, i zaključuje sporazume o neisključivom ustupanju prava (Zakon, čl. 153, st. 2). Njihov pravni odnos je složen i objedinjuje elemente ugovora o ustupanju isključivih imovinskih ovlašćenja na interpretaciji, shodno načelima ekonomičnosti i efikasnosti zaštite, zatim ugovora o komisionu, s obzirom na to da organizacija deluje u svoje ime i za tuđ račun, kao i ugovora o nalogu, budući da se ona za račun nosioca stara o zaključenju i zaključuje ugovore sa korisnicima, preduzima potrebne predradnje i prikuplja naknadu za korišćenje interpretacije i kontroliše izvršavanje obaveza korisnika interpretacije (Marković & Popović, 2020, pp. 255-257).

Direktiva 2014/26/EU o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava i izdavanju odobrenja za više državnih područja za prava na internetsko korišćenje muzičkih dela na unutrašnjem tržištu (Evropski parlament i Veće, 2014), u daljem tekstu: Direktiva 2014/26/EU, predviđa (čl. 14) da interpretatori, odnosno nosioci prava mogu upravljanje imovinskim ovlašćenjima poveriti kolektivnim organizacijama, organizovanim u različitim pravnim formama ili nezavisnim subjektima za upravljanje, koji imaju status poslovnog subjekta.¹⁰

Rad organizacije za kolektivno ostvarivanje prava, u cilju maksimizacije stepena odgovornosti prema članovima, odnosno korisnicima usluga, posebno u situaciji postojanja zakonskog monopola (Marković, 2013, pp. 636-637),¹¹ zasnovan je na načelima jednakosti, ravnopravnosti, specijalizovanosti, sveobuhvatnosti, javnosti rada,¹² zabrane prouzrokovanja štete i zaštite efektivne konkurencije (Korah, 2006, p. 130).

Institut jedinstvene interpretatorske naknade za audio-vizuelna dela, vrlo oprezno i sa zakašnjenjem (tek sa Pekinškim ugovorom), postepeno ulazi u nacionalne pravne sisteme. Otvara se nadalje pitanje kriterijuma za utvđivanje nadležnosti organizacije za kolektivno ostvarivanje muzičkih ili vizuelnih interpretatora za njenu naplatu. Dok je stav o mehanizmu kolektivnog ostvarivanja prava kao optimalnog lako braniti, pitanje stvarne nadležnosti za realizaciju komercijalno najznačajnijeg imovinskog ovlašćenja na naknadu po osnovu (re)emitovanja i javnog saopštavanja muzičke interpretacije je složenije i podrazumeva dva odvojena segmenta, zavisno od toga da li je reč o zvučnom ili zvučno-vizuelnom saopštavanju muzičkog ili muzičko-vizuelnog dela.

Očekivano je stoga dvostruko preklapanje nadležnosti, polazeći od evropske pravne tradicije monolitnog predstavljanja i kolektivnog ostvarivanja određene kategorije srodnih prava. U obe situacije je potrebno opredeliti modalitet ubiranja i raspodele naknade koja se, radi efikasnosti naplate, po pravilu javlja kao jedinstvena. Zavisno od toga da li je reč o interpretaciji čiji je snimak izdat na nosaču zvuka ili zvuka i slike, imovinska ovlašćenja muzičkih interpretatora se ostvaruju objedinjeno sa u prvom slučaju kategorijom proizvođača fonograma, a u drugom vizuelnih interpretatora. Drugi model podrazumeva odvojenu, samostalnu naplatu naknade od strane matičnih organizacija.

¹⁰ U ovom slučaju, za razliku od organizacije za kolektivno ostvarivanje prava, ne postoji neposredni nadzor interpretatora nad njihovim radom, ali je konstituisana obaveza obezbeđivanja javnosti rada i davanja informacija licima čija prava zastupaju, kao i korisnicima, organizacijama za kolektivno ostvarivanje prava i zainteresovanoj javnosti (Direktiva 2014/26/EU, čl. 15).

¹¹ Ovo je rešenje i domaćeg prava, gde jedna organizacija ostvaruje jednu kategoriju prava na istoj vrsti dela (Zakon, čl. 157, st. 2).

¹² Tendencija podizanja nivoa transparentnosti u radu organizacije se ostvaruje paralelno sa punom zaštitom poverljivosti podataka koji se odnose na ustupljeno pojedinačno pravo (uključujući status poslovne tajne finansijskih podataka).

Proizvođač fonograma je fizičko ili pravno lice čijom inicijativom je učinjen prvi zvučni zapis interpretacije, odnosno drugih zvukova ili predstavljanja zvukova, odnosno lice u čijoj organizaciji i čijim sredstvima je fonogram načinjen i koje snosi odgovornost za prvo snimanje zvuka (Zakon, čl. 125, st. 2). Trenutak beleženja interpretacije na fonogram konstituiše odnos međuzavisnosti dve kategorije nosilaca srodnih prava, čiji je položaj bio prirodno inicijalno suprotstavljen,¹³ a koje nadalje imaju zajednički, pre svega komercijalni interes spram korisnika, sa jedne, i autora dela, sa druge strane.

U pogledu naknade koju ostvaruju interpretatori i proizvođači fonograma, UIF (čl. 15, st. 2) postavlja temelj unifikovane i efikasne naplate, sa ciljem postizanja pravične ravnoteže ostvarivanja prava i interesa interpretatora i proizvođača fonograma, u ambijentu brzih promena digitalne stvarnosti (Gervais, 2010, p. 16). U domaćem pravu se naknade ubiraju od korisnika, ukoliko je moguće i shodno principu efikasnosti – objedinjeno, od strane jedne organizacije za kolektivno ostvarivanje prava koja postupa u svoje ime a za račun obe kategorije subjekata, interpretatora i proizvođača fonograma,¹⁴ a analogno i muzičkih i vizuelnih interpretatora.

Drugi segment se odnosi na nadležnost za ubiranje i raspodelu naknade po osnovu (re)emitovanja i javnog saopštavanja interpretacije muzičkog dela sa snimka izdatog na nosaču zvuka i slike. S obzirom na to da organizacija za kolektivno ostvarivanje prava proizvođača videograma u domaćem pravu nije osnovana, uz pretpostavku postojanja jedinstvene naknade za određenu kategoriju interpretacije zabeležene na audio-vizuelnom formatu kao razumnog rešenja – sukob nadležnosti se javlja između dve organizacije koje ostvaruju prava muzičkih i vizuelnih umetnika. On je očekivan, s obzirom na pravnu prirodu spojene interpretacije kao predmeta zaštite i konsekventna polja preklapanja određenih imovinskih ovlašćenja subjekata prava, a može se razrešiti davanjem primata jednom od dva konstitutivna elementa same audio-vizuelne interpretacije. Moguće je, razume se, da se jedna osoba javlja u svojstvu interpretatora po oba osnova.

Prva mogućnost je uzimanje u obzir kriterijuma forme i karaktera audio-vizuelne platforme na kojoj je muzička interpretacija zabeležena. Jedna kolektivna organizacija bi tako štitila sve interpretacije sa nosača zvuka i slike. Uslovna prednost ovog rešenja je objedinjena naplata naknade, jednostavnost primene kriterijuma i iz toga izvedene sigurnosti subjekata prava i korisnika. Nedostatak se odnosi na nepoštovanje same

---

¹³ U slučaju tumačenja elemenata prenosa interpretatorskih ovlašćenja na proizvođača fonograma, prevashodno u pogledu obima, primenjuje se pravilo *in dubio pro interpretatori*, kao pretpostavljeno slabije ugovorne strane nekomercijalnog profila.

¹⁴ Predviđene su još dve mogućnosti (Zakon, čl. 127, st. 7): da naplatu vrši treće lice, čiji bi rad kontrolisale obe organizacije ili odvojene naplate interpretatorske i naknade proizvođača fonograma (koja je najmanje poželjna kao neracionalna, kako spram korisnika za koje konstituiše odvojene obaveze, tako i nosilaca obe kategorije prava, s obzirom na više troškove naplate).

prirode predmeta zaštite, odnosno dela koje se izvodi. To dalje znači i nedovoljnu izbalansiranost zaštite, uključujući slučajeve kada je zvučni segment prevalentan u odnosu na vizuelni, kao prateći. Najzad, ovakvo stanovište ne bi bilo u skladu sa čl. 157, čl. 2 Zakona koji nadležnost jedne organizacije vezuje za jednu vrstu prava na istoj vrsti dela, a ne za objedinjeni tehnički format na kome je snimak zabeležen.

U drugom rešenju polazi se od materijalnopравnog elementa i uzima u obzir karakteristika sadržaja. Ukoliko zvučni, odnosno muzički segment predstavlja pretežni konstitutivni element spojene interpretacije, i nadležnost za ostvarivanje imovinskih ovlašćenja, kao derivativni aspekt, prati njenu pravnu prirodu. Princip težišta i iz njega izveden kriterijum pretežnosti opredeljavali bi tako nadležnost za ostvarivanje prava na naknadu za audio-vizuelne interpretacije. Nadležnost organizacije prati tako vrstu dela i interpretacije, bez krovne nadležnosti jedne od njih za ostvarivanje prava obe kategorije interpretatora i za sve interpretacije kojima je zajednički imenitelj to što se (re)emituju ili javno saopštavaju sa nosača zvuka i slike.

Najzad, u obzir mogu biti uzeti i drugi kriterijumi, ali sa nižim stepenom relevantnosti, kao što su duži period obavljanja odnosne delatnosti ili koja organizacija zastupa većinu nosilaca prava.

Pravna sigurnost obe kategorije interpretatora, kao i korisnika, nalaže prethodno opredeljenje stvarne nadležnosti jedne organizacije za određenu kategoriju audio-vizuelne interpretacije, odnosno saopštavanja određene vrste dela. Muzička interpretacija može biti inkorporirana u muzičko-dramsko ili dramsko-muzičko delo, kao i filmsko i televizijsko delo. Ukoliko muzički sadržaj ima primat u odnosu na vizuelni (koji je prateći i pozadinski), kao na primer u slučaju muzičkog spota ili snimka koncerta, onda bi neustanovljavanje nadležnosti organizacije koja ostvaruje prava muzičkih interpretatora, i za taj stvarno-pravni segment, bilo neopravdano.

U situaciji postojanja dve organizacije od kojih svaka primarno štiti određenu kategoriju interpretatora, pozitivna pretpostavka u pogledu ostvarivanja prava za audio-vizuelne interpretacije je da nijedna od njih neće imati isključivu nadležnost za sve audio-vizuelne interpretacije, s obzirom na postojanje bitno različitih potkategorija, vezanih za vrstu dela koje se saopštava.¹⁵ Razgraničenje delokruga postupanja organizacija u pogledu spojenih, audio-vizuelnih interpretacija treba da bude učinjeno shodno supstancijalnom kriterijumu pretežnosti sadržaja – zvučnog ili vizuelnog u samoj spojenoj interpretaciji, a ne formalnom i tehničkom koji se odnosi na karakter nosača na kome je zabeležena, kao pretpostavljeno inferiornijeg. Sistem podeljene nadležnosti shodno kriterijumu pretežnosti sadržaja javlja se kao opravdan sa aspekta pravičnog postupanja, ne narušavajući pritom zahteve pravne sigurnosti niti efikasnosti ostvarivanja prava.

¹⁵ Bitan argument u ovom pravcu je i ispunjenje uslova reprezentativnosti, shodno čl. 158, st. 1, tač. 2 Zakona.

5. Umesto zaključka

Svojstvo interpretatora ima fizičko lice koje se lično angažuje na predavljanju dela, čija vrsta dalje opredeljuje način saopštavanja. Imovinska ovlašćenja interpretatora se realizuju prevashodno kroz sistem kolektivnog ostvarivanja prava, koji je dalje koncipiran tako da prati audio ili vizuelni segment interpretacije. Slučaj koji kumulira oba elementa predstavlja složenu duhovnu vrednost, a time i predmet zaštite, što dalje otvara pitanja ostvarivanja prava dve kategorije interpretatora, odnosno nosilaca prava.

Pravo interpretatora se u grupaciji autorskom srodnih, a od njega ipak jasno odvojenih i autohtonih, od početka izdvaja kao najšire, po strukturi složeno (obuhvatajući moralna i imovinska ovlašćenja) i stoga sa najvećom specifičnom pravnom težinom. Nadalje, pravni pojam interpretatora dobijao je tokom vremena ekstenzivnije značenje i polje primene – od Rimske konvencije koja *ex iure conventionis* utemeljuje zaštitu za prava umetnika izvođača književnih i umetničkih dela (čl. 9), postavljajući istovremeno legislativni okvir ostvarivanja prava različitih kategorija muzičkih izvođača u odnosu na proizvođače fonograma i ustanova za radio-difuziju. Zaštita muzičkih interpretatora u odnosu na vizuelne je dakle dublje i duže utemeljena u tradiciji i praksi (kolektivnog) ostvarivanja imovinskih prava.

U trećoj iteraciji, dok je svojstvo interpretatora nesporno za sve kategorije saopštavanja autorskog dela – zvučno, vizuelno ili audio-vizuelno, u domenu ostvarivanja određenih njihovih imovinskih ovlašćenja ne postoji jednoobraznost. Najviše otvorenih pitanja ostaje u sferi audio-vizuelnih interpretacija, gde je čvršći koncept postavljen tek Pekinškim ugovorom (2012).

Domaće pravo Zakonom o izmenama i dopunama Zakona donosi dve ključne novine koje se odnose na izjednačavanja imovinskih ovlašćenja interpretatora zvučno-vizuelnog ili vizuelnog dela sa onima u pogledu muzičkog dela zabeleženog na fonogramu i na rešenje kojim se proširuje osnov za ubiranje naknade za muzičke interpretacije zabeležene ne samo na fonogramu, nego i videogramu. Jednom ustanovljeno kao opšte pravo na naknadu po osnovu (re)emitovanja i javnog saopštavanja, dalje pretpostavlja izbor modela njegovog ostvarivanja, odnosno nadležnost kolektivne organizacije koja postupa u ime i za račun interpretatora.

Pitanje je, dakle, kako se, prevashodno u evropskom pravnom prostoru sa preovlađujućim konceptom monopolske, specijalizovane pozicije subjekta u sistemu kolektivnog ostvarivanja prava interpretatora, opredeljuje njegova stvarna nadležnost da ubira naknadu po osnovu (re)emitovanja i javnog saopštavanja audio-vizuelnih (ne i vizuelno-zvučnih) interpretacija (Czapracka, 2009, p. 8).

Pozitivne pretpostavke od kojih se polazi su najpre da je kategorija prava na audio-vizuelnim interpretacijama prepoznata i ostvaruje se u nacionalnom sistemu

zaštite prava, a zatim i ustanovljen sistem kolektivnog organizovanja u kome se zasebno štite prava muzičkih i vizuelnih umetnika.

Tri teze su postavljene kao bitne za opredeljenje optimalnog modela nadležnosti za različite kategorije interpretacija u audio-vizuelnom formatu.

Polazi se najpre od složene strukture duhovne tvorevine. U objektivnom smislu, prva tačka pretpostavlja uvažavanje prirode ove kategorije interpretacija koje objedinjuju audio i vizuelnu komponentu. Svaka od njih, nadalje, u različitim vidovima dela može biti pretežna ili dominantna. U subjektivnom segmentu, ukoliko obe kategorije interpretatora učestvuju u predstavljanju dela, opredeljuje se čija je uloga primarna i čiji je prostor interpretacije širi, i rezultatno se dolazi do pretežnosti kao osnovnog kriterijuma za dalju analizu.

Druga premisa je komercijalna kauza kolektivnog ostvarivanja prava. Ukoliko više organizacija ostvaruje različite kategorije srodnih prava, po principu isključive nadležnosti svake od njih (a to je slučaj i u domaćem pravu), takvo sistemsko rešenje dalje omogućava, pa i sugeriše preciznost i partikularizaciju ovlašćenja za ubiranje naknade za audio-vizuelne interpretacije, shodno kriterijumu pretežnosti. Sa aspekta korisnika, opredeljivanje organizacije koja će vršiti ubiranje naknade za određenu kategoriju audio-vizuelnog dela nije od supstancijalnog značaja, s obzirom na to da je reč o zakonskoj obavezi koja se prevashodno ostvaruje zaključenjem sporazuma o tarifi¹⁶ sa svakom od njih.

Treće polazište pretpostavlja uvažavanje načela pravne sigurnosti, pravičnosti i efikasnosti u pogledu utvrđivanja stvarne nadležnosti organizacije koja će ubirati i distribuirati naknadu, u cilju optimalne zaštite imovinskih ovlašćenja interpretatora.

A) Pravna sigurnost

U slučaju složenih, spojenih interpretacija, sa zvučnim i vizuelnim elementom, nesporno je da za obe kategorije interpretatora treba da bude omogućeno ostvarivanje imovinskih prava u punom kapacitetu. Pravna sigurnost svih grupacija učesnika posla garantuje se prethodnim opredeljenjem nadležnosti svake od organizacija za određenu kategoriju interpretacija, izvedenu iz vrste autorskog dela koje se saopštava. Dva objektivna kriterijuma mogu biti polazište.

Prvi se odnosi se na vrstu formata na kome je snimak zabeležen – da li je reč o nosaču zvuka ili nosaču zvuka i slike. Primat se daje formalnom elementu načina na koji je snimak zabeležen, koji je tehničkog karaktera, a ne prirodi samog dela koje se primarno štiti. Drugi kriterijum stoga polazi od analize sadržaja i uz primenu principa težišta vodi do pravila prevalencije.

¹⁶ Tarifa predstavlja opšti akt organizacije za kolektivno ostvarivanje prava kojim se opredeljuje i naknada koja se od korisnika naplaćuje za korišćenje interpretacija (Zakon, čl. 169).

Sa pozicije *confutatio*, moguće je dopustiti da bi davanje prvenstva tehničkom karakteru nosača zvuka na kome je snimak zabeležen vodilo inicijalno jednostavnije primenljivom kriterijumu, ali ne i efikasnijem sistemu zaštite, prvenstveno s obzirom na to da je reč o postupanju jedne od dve organizacije sa kojom pretpostavljeno postoji ugovorni odnos korisnika. Dakle, iako bi ovaj model razgraničenja imao određenu prednost pravolinijske primene i predvidljivosti u pogledu nadležnosti jedne organizacije za svaki snimak izdat na nosaču zvuka i slike, razlozi neadekvatnosti su pretežni.

Ukoliko su zabeleženi i zvuk i slika, odgovor na pitanje koji od ta dva elementa ima veću specifičnu težinu i pretežan značaj treba tražiti u analizi sadržaja, odnosno kvalifikaciji same interpretacije. Kvalifikacija podrazumeva vrednovanje i procenjivanje bitnih svojstava i veza, a šta je bitno jeste vrednosno pitanje (Hasanbegović, 2006, p. 189); u odnosnom slučaju to je sadržaj, a ne tehnički format.

B) Efikasnost

Interpretatorska naknada od korisnika se shodno načelu efikasnosti naplaćuje kao jedinstvena za određenu kategoriju audio-vizuelne interpretacije. To dalje znači da naplatu i raspodelu vrše obe organizacije, zavisno od pretežne sadržajne zastupljenosti muzičkog ili vizuelnog segmenta.

Prava druge kategorije interpretatora čija organizacija za odnosni format ne vrši naplatu nisu narušena s obzirom na to da će opredeljeni deo jedinstvene naknade njima biti raspodeljen shodno sporazumu dve organizacije. Sa aspekta korisnika, koji već ima zaključene ugovore sa obe organizacije, ovaj model ne znači stavljanje u nepovoljniji položaj. Najzad, ovo rešenje omogućava efektivniju naplatu i direktniju zaštitu imovinskih ovlašćenja obe kategorije interpretatora od strane matične organizacije.

C) Pravičnost

Kriterijum formata na koji je zabeležena interpretacija ide kraćim putem u susret predvidljivosti, ali ozbiljno narušava pravičnost u domenu spojenih interpretacija sa preovlađujućim muzičkim sadržajem. Potrebno je stoga ići korak dalje, uz viši nivo kvalifikacije dela od polaznog tehničkog karaktera zapisa, i koristiti princip pretežnosti kao osnovni, imajući pritom pravnu sigurnost svih kategorija učesnika posla kao zadati okvir.

Konstatovati složenu, dvovalentnu prirodu audio-vizuelne interpretacije nije dovoljno, već se nadalje analizira sadržaj, koristi pravni instrumentarijum koji će pratiti specifičnost različitih formata i najzad opredeliti pretežnost muzičkog ili vizuelnog segmenta. Ukoliko su oba elementa zastupljena, potrebno je ustanoviti, kvantitativnom i kvalitativnom analizom, prevalentnost u okviru datog audio-vizuelnog formata.

Moguće su dve rezultante kada je reč o prisustvu muzičkog sadržaja – da se kao pretežni javlja muzički segment, kao na primer u slučaju muzičkog spota ili snimka koncerta, ili je vizuelna dimenzija osnovna, a muzika prateća i sekundarno inkorporirana, kao u slučaju filmskog dela.

Tako kriterijum pretežnosti vodi pravičnom rešenju u pogledu načina ostvarivanja prava na primerenu naknadu po osnovu (re)emitovanja i javnog saopštavanja interpretacije, čije je utemeljenje za obe kategorije interpretatora nesporno. Zaključak koji se iz navedenog izvodi jeste da naknada za audio-vizuelne interpretacije treba da bude jedinstvena (princip efikasnosti), ali ne podrazumeva stvarnu nadležnost jedne organizacije za kolektivno ostvarivanje prava za sve audio-vizuelne formate, već je opravdano da to bude ona kojoj određena kategorija interpretacije dela, shodno svojoj prirodi i kriterijumu težišta, inklinira i koju stoga onda neposrednije štiti (princip pravičnosti).

Najzad, primena navedenog rešenja zadovoljava zahteve pravne sigurnosti, reflektujući pozitivne efekte u tri pravca. Najpre, različiti vidovi prava jedne kategorije interpretatora se ostvaruju primarno od strane matične organizacije, shodno principu težišta i samog karaktera predmeta zaštite. Zatim, kriterijum razdvajanja nadležnosti je supstancijalni i odnosi se na karakter i vrstu dela, a ne tehničke karakteristike zapisa interpretacije. Naposletku, shodno načelu da pravo prati život, stav o ekstenzivnom tumačenju korišćenja interpretacije, koji je najuspešnije prošao test pravičnosti, ostvaruje se u dva domena: kroz jačanje postojećih mehanizama zaštite – kao u slučaju digitalnog korišćenja,¹⁷ i proširenjem osnova imovinskih ovlašćenja, po principu koncentričnih krugova – kao u slučaju muzičke interpretacije u audio-vizuelnom formatu, a u perspektivi i njenog sekundarnog (nakon prvog snimka, uključujući fonogram) i svakog narednog, odnosno višestepenog korišćenja.

Literatura

- Cvetković Đorđević, V. & Vuletić, V. 2022. O zastupanju u privatnom pravu. *Strani pravni život*, 3, pp. 477-490. https://doi.org/10.56461/SPZ_22308KJ
- Czapracka, K. 2009. *Intellectual Property and the Limits of Antitrust – A Comparative Study of US and EU Approaches*. Edward Elgar. <https://doi.org/10.4337/9781849803267>
- Difurk, N. 1982. *Muzika*. Beograd.
- Gervais, D.J. 2010. Collective Management of Copyright: Theory and Practice in the Digital Age. In: Gervais, D.J. (ed.), *Collective Management of Copyright and Related Rights*. 2nd ed. Wolters Kluwer, pp. 1-28.

¹⁷ Pravo na interpretatorsku naknadu, kao i na naknadu proizvođača fonograma ustanovljava se za svaku interpretaciju koja je dostupna javnosti žičanim ili bežičnim putem na način koji omogućava pojedincu individualni pristup.

- Goldstein, P. & Hugenholtz, P.B. 2010. *International Copyright – Principles, Law, and Practice*. 2nd ed. Oxford University Press.
- Hasanbegović, J. 2006. *Perelmanova pravna logika kao nova retorika*. 2 izd. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Idris, K. 2003. *Intelektualna svojina – moćno sredstvo ekonomskog rasta*. Beograd: Zavod za intelektualnu svojinu.
- Ivanović, S. 2022. *Građanskopravna zaštita subjektivnih prava intelektualne svojine*. Istočno Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu.
- Jelisavac Trošić, S. & Gordanić, J. 2023. Priznanje prava na pristup internetu kao samostalnog ljudskog prava – potencijali i prepreke. *Strani pravni život*, 3, pp. 375-394. https://doi.org/10.56461/SPZ_23301KJ
- Korah, V. 2006. *Intellectual Property Rights and the EC Competition Rules*. Oxford/ Portland: Hart Publishing.
- Lučić, S. 2017. Odgovornost vlasnika otvorene bežične mreže za povredu autorskog i srodnog prava. *Pravo i privreda*, 7-9, pp. 264-274.
- Ljubojev, N. & Dukić Mijatović, M. 2018. Pravo interpretatora kao srodno pravo. *Evropsko zakonodavstvo*, 65, pp. 150-166.
- McManis, C. 2000. *Intellectual Property and Unfair Competition*. St. Paul-Minn: West Group Publishing.
- Marković, S. & Popović, D. 2020. *Pravo intelektualne svojine*. 8. izd. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Marković, S. 2013. Kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava od monopola ka konkurenciji. *Pravo i privreda*, 4-6, pp. 633-652.
- Ohly, A. 2018. A Fairness-Based Approach to Economic Rights. In: Hugenholtz, P.B. (ed.), *Copyright Reconstructed: Information Law Series*. Vol 7. Wolters Kluwer, pp. 83-120.
- Passman, D. 2003. *All You Need to Know about the Music Business*. New York: Free Press.
- Popović, D. 2012. *Isključiva prava intelektualne svojine i slobodna konkurencija*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Pavis, M. 2023. Sixty Years of International Performers' Rights: Time for a Performers' Copyright? In: Boshier, H. & Rosati, E. (eds.). *Developments and Directions in International Property Law*, Oxford University Press, pp. 243-256. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192864475.003.0015>
- Ricketson, S. & Ginsburg J. 2022. *International Copyright and Neighbouring Rights: The Berne Convention and Beyond*, 3rd ed. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198801986.001.0001>
- Schulenberg, R. 1999. *Legal Aspects of the Music Industry*. New York: Billboard Books.
- Spasić, V. 2011. *Autorska dela u digitalnom okruženju*. Niš: Pravni fakultet Univerziteta u Nišu.
- Stothers, C. 2007. *Parallel Trade in Europe – Intellectual Property, Competition and Regulatory Law*. Oxford and Portland: Hart Publishing.
- Škoro, M. 2019. *Glazba i autorsko pravo*. Zagreb: Školska knjiga.
- Quintais, J.P. 2017. *Copyright in the Age of Online Access – Alternative Compensation Systems in EU Law*. Wolters Kluwer.

Pravni izvori

- Bernska konvencija za zaštitu književnih i umetničkih dela (1886, dopunjena 1896, izmenjena 1908, dopunjena 1914, izmenjena: 1928, 1948, 1967 i 1971) – Zakon o ratifikaciji Bernske konvencije za zaštitu književnih i umetničkih dela, *Službeni list SFRJ*, br. 14/1975 i *Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 4/1986.
- Direktiva (EU) 2019/790 Evropskog parlamenta i Veća o autorskom i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu i izmeni direktiva 96/9/EZ i 2001/29/EZ, *Službeni list Evropske unije*.
- Direktiva 2014/26/EU Evropskog parlamenta i Veća o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava i izdavanju odobrenja za više državnih područja za prava na internetsko korišćenje muzičkih dela na unutrašnjem tržištu, 2014/26/EU, *Službeni list Evropske unije*.
- Međunarodna konvencija o zaštiti umetnika izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio-difuziju Međunarodne organizacije rada, Organizacije UN za obrazovanje, nauku i kulturu i Međunarodne unije za zaštitu književnih i umetničkih dela (1961) – Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije o zaštiti umetnika izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio-difuziju, *Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori*, br. 13/2002.
- Pekiński ugovor o audio-vizuelnim interpretacijama Svetske organizacije za intelektualnu svojinu (2012). Dostupno na: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pup_228.pdf.
- Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine Svetske trgovinske organizacije (1995). Dostupno na: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf.
- Ugovor o interpretacijama i fonogramima Svetske organizacije za intelektualnu svojinu (1996) – Zakon o potvrđivanju WIPO Ugovora o interpretacijama i fonogramima, *Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori*, br. 13/2002.
- Zakon o autorskom i srodnim pravima, *Službeni list RS*, br. 104/2009, 99/2011, 119/2012, 29/2016-US i 66/2019.
- Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima Republike Hrvatske (2021). Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021/10_111_1941.

Izvori sa interneta

https://www.aepo-artis.org/wp-content/uploads/2022/11/AEPO-ARTIS_Performers_Rights_Study_2022_digital.pdf, 8. 7. 2024.